

Muhamed Cimirotić*

PROCESNI EFEKTI AKTIVNOG ODNOŠNO PASIVNOG DRŽANJA STRANAKA U PARNICI

SAŽETAK

Od držanja stranaka u postupku zavisi njegov početak, tok i ishod. Pasivno držanje stranaka, u pravilu, negativno djeluje na tok postupka dok aktivno držanje doprinosi bržem, kvalitetnijem i ekonomičnjem pružanju pravne zaštite, čime se udovoljava interesu stranaka, ali i društvenom cilju sudske pravne zaštite. U radu su analizirane procesne prednosti aktivnog, odnosno negativne posljedice pasivnog držanja stranaka, mjere kojima se stranke mogu poticati na aktivno držanje u postupku, te pravno-teorijski stavovi i konkretna zakonska rješenja vezana za temu.

203

Ključne riječi: *parnične radnje, aktivno držanje, pasivno držanje,
poticanje na aktivnost.*

---

* Sudija Kantonalnog suda u Bihaću.

UVOD

Načelo savremenog civilnog suđenja *nemo judex sine actore* zabranjuje mogućnost pokretanja parničnog postupka *ex officio*, odnosno nalaže da se parnični postupak pokreće tužbom.¹ Nakon pokretanja, prvostepeni postupak se dalje vodi po službenoj dužnosti, da bi za postupke po pravnim lijekovima opet bila potrebna inicijativa stranaka. Odvijanje postupka nakon podnošenja tužbe, ponajprije zavisi od držanja stranaka, odnosno njihovog korištenja procesnim ovlaštenjima ili vršenja dužnosti. Ono zavisi i od radnji suda koji treba da potiče stranke na aktivno držanje, da ih usmjerava u pogledu prikupljanja procesne grade, a ako se pasivno drže, da na takvo ponašanje reaguje sredstvima koja ima na raspolaganju po normama parničnog postupka.² Koncept parničnog postupka je takav da zahtijeva aktivno držanje stranaka, a pasivno držanje rizikuje nastupanje štetnih posljedica.³ Pokretanje parničnog postupka je stvar dispozicije tužitelja.⁴ Da bi pokrenuo mehanizme zaštite svoga prava, tužitelj mora podnijeti tužbu,⁵ a u daljem toku postupka procesne radnje ne mora poduzimati niti na to može biti primoran, dok tuženik ne mora učiniti ni svoju prvu procesnu radnju – odgovoriti na tužbu. Aktivnošću tužitelja stječe se svojstvo stranke u postupku, za što nije potrebno aktivno držanje tuženika.

---

¹ Tako je u pravnim sistemima germanskog tipa u Austriji, Njemačkoj, a također i u sistemu romanskog tipa- Francuskoj i Italiji koji poštuju princip *ne procedat iudex ex officio*. Slično je i u sistemima zemalja skandinavskog pravnog kruga. Vidi: S. Omanović, "Izvjesne parnične utenzilije u uporednom pravu," *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu L-200.*, Sarajevo, 2007, 355.

² Usp. I. Pezo "O nekim pitanjima procesno relevantne pasivnosti parničnih stranaka," *Hrvatska pravna revija, svibanj*, Zagreb, 2001, 87. Pasivnost stranke ne smije dovesti do njenog povoljnijeg procesnog položaja, s time da u statusnim sporovima pasivnost nema takve posljedice kao u ostalim parnicama, a upravo zbog pojačanih istražnih ovlaštenja suda. *Ibidem*, 87.

³ Da bi pasivnost stranke imala zakonom propisane posljedice, ona treba da bude potpuna, dakle, da nema nikakve aktivnosti iz koje bi se moglo zaključiti da stranka ima drugačiji odnos prema predmetu spora od onoga kakav se presumira kod njene potpune pasivnosti. Više o tome vidi: S. Triva, M. Dika, *Gradišansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004, 604.

⁴ Osobina građanskih prava je njihova dispozitivna narav. To dolazi do izražaja i na polju utvrđivanja spornih građanskih prava u parničnom postupku. U tome smislu: S. Zuglia, „Dispozitivne parnične radnje i njihova primjena u parničnom postupku,” *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Zagreb, 1951, 333.

⁵ Vidi: S. Triva, M. Dika, *op. cit.*, 604. Aktivno učeće obje stranke je prepostavka koja garantuje pravilno i zakonito rješavanje spora među strankama. Tako: J. Juhart, *Civilno procesno pravo FLRJ*, Ljubljana, 1961, 431.

1. Držanje stranaka u parnici

1. Načelo savremenog civilnog suđenja *nemo iudex sine actore* zabranjuje mogućnost pokretanja parničnog postupka *ex officio*, odnosno nalaže da se parnični postupak pokreće tužbom.⁶ Nakon pokretanja, prvostepeni postupak se dalje vodi po službenoj dužnosti, da bi za postupke po pravnim lijekovima opet bila potrebna inicijativa stranaka. Odvijanje postupka nakon podnošenja tužbe, ponajprije zavisi od držanja stranaka, odnosno njihovog korištenja procesnim ovlaštenjima ili vršenja dužnosti. Ono zavisi i od radnji suda koji treba da potiče stranke na aktivno držanje, da ih usmjerava u pogledu prikupljanja procesne građe, a ako se pasivno drže, da na takvo ponašanje reaguje sredstvima koja ima na raspolaganju po normama parničnog postupka.⁷ Koncept parničnog postupka je takav da zahtijeva aktivno držanje stranaka, a pasivno držanje rizikuje nastupanje štetnih posljedica.⁸ Pokretanje parničnog postupka je stvar dispozicije tužitelja.⁹ Da bi pokrenuo mehanizme zaštite svoga prava, tužitelj mora podnijeti tužbu,¹⁰ a u daljem toku postupka procesne radnje ne mora poduzimati niti na to može biti primoran, dok tuženik ne mora učiniti ni svoju prvu procesnu radnju – odgovoriti na tužbu. Aktivnošću tužitelja stječe se svojstvo stranke u postupku, za što nije potrebno aktivno držanje tuženika.

2. Stranke nisu zakonom primorane da poduzimaju procesne radnje, nego ih poduzimaju zato što im je to u interesu.¹¹ Na postupak ima negativno dejstvo ona pasivnost

---

205

---

⁶ Tako je u pravnim sistemima germanskog tipa u Austriji, Njemačkoj, a također i u sistemu romanskog tipa- Francuskoj i Italiji koji poštuju princip *ne procedat iudex ex officio*. Slično je i u sistemima zemalja skandinavskog pravnog kruga. Vidi: S. Omanović, „Izvjesne parnične utenzilije u uporednom pravu,“ *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, Sarajevo, 2007, 355.

⁷ Usp. I. Pezo „O nekim pitanjima procesno relevantne pasivnosti parničnih stranaka,“ *Hrvatska pravna revija, Inženjerski biro d.d.*, Zagreb, 2001, 87. Pasivnost stranke ne smije dovesti do njenog povoljnijeg procesnog položaja, s time da u statusnim sporovima pasivnost nema takve posljedice kao u ostalim parnicama, a upravo zbog pojačanih istražnih ovlaštenja suda. *Ibidem*, 87.

⁸ Da bi pasivnost stranke imala zakonom propisane posljedice, ona treba da bude potpuna, dakle, da nema nikakve aktivnosti iz koje bi se moglo zaključiti da stranka ima drugačiji odnos prema predmetu spora od onoga kakav se presumira kod njene potpune pasivnosti. Više o tome vidi: S. Triva/M. Dika, *Gradišansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004, 604.

⁹ Osobina građanskih prava je njihova dispozitivna narav. To dolazi do izražaja i na polju utvrđivanja spornih građanskih prava u parničnom postupku. U tome smislu: S. Zuglia, „Dispozitivne parnične radnje i njihova primjena u parničnom postupku,“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Zagreb, 1951, 333.

¹⁰ Vidi: S. Triva/M. Dika, *op. cit.*, 604. Aktivno učešće obje stranke je pretpostavka koja garantuje pravilno i zakonito rješavanje spora među strankama. Tako: J. Juhart, *Civilno procesno pravo FLRJ*, Ljubljana, 1961, 431.

¹¹ Parnične stranke nisu dužne na određen način držati se u postupku, niti se na bilo kakvo držanje mogu

stranaka koja postupak ometa, usporava, poskupljuje ili ugrožava prava protivnika i sl. Pasivnost stranaka često dovodi do dugotrajnog parničenja čime se krši i pravo stranke na suđenje u razumnom roku,¹² a postupak bi se po redovnom toku stvari, uz uobičajeno aktivno držanje stranaka, okončao u znatno kraćem vremenu. Pasivnost jedne stranke najčešće ugrožava procesni položaj druge, zbog čega je sud zakonom ovlašten reagovati raspoloživim procesnim sredstvima.¹³ Propisane posljedice propuštanja su procesni instrumenti koji utiču na sam postupak na način da se on pravilno odvija te da se pruži zaštita prava i onda kada se druga stranka pasivno drži.¹⁴ Sud strankama treba omogućiti poduzimanje parničnih radnji, ali ih na to ne može primorati.¹⁵ Aktivno držanje stranaka,

---

prinudit. Držanje stranaka je stvar dispozicije jer je njihovo pravo povrijeđeno ili ugroženo pa stranke biraju kako se ponašati u postupku. Sud i parnične stranke su glavni subjekti postupka kao odnosa procesnopravne prirode, koji se pokreće, razvija i okončava radnjama ovih subjekata. Vidi: R. Keča, *Gradanskem procesno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010, 48.

¹² *Europska konvencija o ljudskim pravima* u čl. 6. propisuje pravo na suđenje u razumnom roku odredbom koja glasi: „Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku.“ Taj rok teče od „momenta pokretanja postupka ili momenta, u okviru drugih postupaka, kada se to pravo ili obaveza iznesu u odbrani.“ Vidi: C. Harland, *Komentar Europske Konvencije o ljudskim pravima*, Nacionalna i Univerzitska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2003, 149. U tome smislu je koncipiran i naš parnični postupak, jer odredbom čl. 10. Zakona o parničnom postupku (dalje ZPP) je propisano da je sud dužan provesti postupak bez odugovlačenju i sa što manje troškova, te onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku. Takve su i odredbe o rokovima za vršenje parničnih radnji kojima su vezani svi procesni subjekti, odnosno stranke u vršenju procesnih ovlaštenja i sud u donošenju svojih odluka. Sudjenje u razumnom roku ne uključuje vrijeme obuhvaćeno rokovima utvrđenim zakonima o građanskim sudskim postupcima, ali u pravilu, ni sudske rokove. Odugovlačenje postupka uvjetovano tim rokovima smatra se onim koje se uklapa u suđenje u razumnom roku. Ipak, ako se bolje razmisli, može se zaključiti da i u normativnoj organizaciji postupka ima prostora za njegovo skraćivanje i to kako u pogledu instanci i pravnih lijekova, tako i s obzirom na određene stadije, odnosno faze prvostepenog postupka. Vidi: S. Georgievski, „Nova načela gradanskog pravosuđenja,“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2006, 56 (2-3) 405 - 423.

¹³ Pasivnost jedne stranke u postupku šteti procesnom položaju druge, na što sud mora reagovati. U krivičnom postupku zakon propisuje mjere za obezbjedenje prisustva okrivljenog na pretresu, ali u parničnom postupku se ne može prisilnim mjerama prinuditi pasivni parničar da pristupi na ročište, odnosno da raspravlja, pošto načelo dispozicije ne dopušta primjenu kaznenih mjera prema parničarima. U tome smislu: S. Omanović, *Contumacia*, Pravni fakultet Bihać, 2002, 6. Pasivno držanje stranaka, u biti je „čutanje“ spram ovlaštenja na poduzimanje parničnih radnji. Čutanje ima praktičan značaj jer često ono otvara pitanje: kako ga razumijevati, odnosno kakvo mu značenje pridati - da li kao slaganje, osporavanje, odbijanje ili kao pristajanje. Više o tome vidjeti: D. Radoman, „Čutanje kao osnov prepostavki,“ *Glasnik Advokatske komore Vojvodine* 10, 1961, br. 5., 2., i D. Radoman, „Šutnja kao pravna činjenica,“ *Odvjetnik*, Zagreb, br. 51, 1978, 338.

¹⁴ U tome smislu: J. Juhar. *op. cit.*, 218.

¹⁵ A. Jakšić, *Gradansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 2010, 436. U parničnom postupku stranke nisu dužne da poduzimaju procesne radnje. Njih pogadaju samo procesni tereti. Načelo efikasnosti postupka i donošenja odluke u razumnom roku zahtijevaju da se neopravdana prekluzija stranaka sankcionise. *Ibidem*, 436.

suda i drugih učesnika u postupku je u funkciji efikasnosti i ekonomičnosti postupka,¹⁶ ali i u funkciji ostvarenja načela *audiatur et altera pars*, prema kojemu stranke imaju pravo i mogućnost da se izjasne o zahtjevima i navodima protivnika.¹⁷

3. Na pasivnost odnosno propuštanje poduzimanja parničnih radnji stranaka moglo bi se reagovati na dva načina. Prvo, primjenom prinude za poduzimanje te radnje¹⁸ koja kao metoda nije prihvaćena u savremenom procesnom pravu jer je protivna dispozitivnoj naravi prava na traženje i ostvarenje zaštite u parničnom postupku. Osim toga stranke u parnici nemaju procesnih obaveza da bi neizvršenjem istih bile izložene prinudi radi izvršenja, pa nisu dužne da poduzmu određenu procesnu radnju. Drugi način reagovanja na pasivnost stranke je presumiranje određenog procesnopravnog značaja stranačke pasivnosti, a što redovno ima nepovoljan procesnopravni učinak. Ova mogućnost presumiranja smisla pasivnosti stranke je usvojena u svim savremenim procesnim sistemima.¹⁹

2. Poduzimanje odnosno propuštanje parničnih radnji stranaka

---

1. Parnične radnje su očitovanja volje parničnih stranaka učinjena u procesne sruhe koje u parničnom postupku proizvode procesnopravni učinak.²⁰ One su pravne

207

---

16 S. Šimac, „Mirenje- alternativni način rješavanja sporova,“ *Radno pravo*, br. 4/06, Zagreb, 2006, 4. Sporazumno riješen spor je na obostrano zadovoljstvo stranaka, a time se uštodi vrijeme i novac. Zato izostaje i potreba suda za donošenjem odluke za pružanje pravne zaštite samo jednoj od stranaka u sporu. *Ibidem*, 4.

17 M. Marković, *Gradiško procesno pravo*, Pravni fakultet u Nišu, Niš, 1973, 81. Ovo načelo razrađeno je u nizu odredbi vezanih za pokretanje postupka, pripremni postupak, glavnu raspravu i pravne lijekove. *Ibidem*, 81.

Obostrano saslušanje stranaka kao načelo postupka treba razlikovati od dokaza - saslušanja stranaka u postupku. U prvom slučaju stranka može pristupiti lično pred sud ili njen punomoćnik, a u drugom slučaju stranka uvijek mora lično iskazivati, odnosno biti saslušana. Detaljnije o tome vidi: M. Dika, „Dokazivanje saslušanjem stranaka u parničnom postupku,“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Zagreb, 2005, 1078.

18 U srednjovjekovnom pravu pasivno držanje stranaka smatralo se uvredom javnoj vlasti, pa su se prama takvoj stranci primjenjivale prinudne mjere da bi se uključila u postupak, kao što su: novčano kažnjavljajte, oduzimanje imovine, progon i sl. Vidi: G. Altoff, *Medieval concepts of the past*, Cambridge, 2003, 107. i Ž. Bartulović, *Opća historija države i prava*, Rijeka, 2004, 62.

19 Vidi: S. Triva, *Gradiško procesno pravo*, Prvo izdanje, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1964, 303.; drugo izdanje S. Triva, *Gradiško parnično procesno pravo*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 1982, 291. i treće izdanje S. Triva, *Gradiško parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1986, 307.

20 U tome smislu: S. Zuglia, *Gradiško procesno pravo kraljevine Jugoslavije*, op. cit., 398. Čitav sudski postupak se sastoji od parničnih radnji. On se pokreće, održava u toku, razvija i okončava parničnim radnjama. Njima se smatraju samo one radnje koja utječu na sam postupak, a prepostavke i posljedice su im propisane procesnim zakonom. *Ibidem*, 398.

činjenice za koje norme procesnog prava vežu procesnopravne posljedice.²¹ Parničnu radnju predstavlja i propuštanje vršenja radnje - pasivno držanje stranaka,²² a njihovu formu i subjekte koje ih mogu poduzimati propisuju procesna pravila. Ako stranke ne poduzimaju radnje ili ih poduzimaju, ali neblagovremeno ili neuredno, uslijed čega one nemaju procesnopravni učinak, time se bitno otežava ili onemogućava pružanje pravne zaštite.²³ Propuštanje parničnih radnji se vezuje za rokove ili ročišta na način da ono postoji ako radnja nije poduzeta ili je poduzeta izvan propisanog roka, odnosno ako je propušten pristup na ročište.²⁴ Općenito, propuštanje je neizvršavanje onoga što se unaprijed očekuje ili zahtijeva učiniti u datoј situaciji.²⁵ Ono je neovisno od volje stranke da propusti radnju ili ne, kao i od razloga propuštanja.²⁶ Stranka je propustila radnju i onda ako ju je poduzela u roku, ali na način koji je čini procesnopravno nepo-

---

21 Vidi: B. Čalija, S. Omanović, *op. cit.*, 171. Subjekti parnice kao procesnopravnog odnosa kao i ostali učesnici u parnici, svoja procesna prava vrše poduzimanjem procesnih radnji. Procesne radnje i posljedice konstituišu parnicu kao cjelovitu i u sebi jedinstvenu procesnu kategoriju: svaka sljedeća radnja u službi je ostvarenja nekog procesnog prava ili obaveze koje nastaju poduzimanjem neke prethodne radnje. *Ibidem*, 171.

22 Usp. M. Dika, *Građansko parnično pravo*, *op. cit.*, 2008, 1. Da i propuštanje predstavlja parniču radnju stranaka zagovara veći broj autora starije i novije pravne teorije među kojima: B. Čalija, S. Omanović, *op. cit.* 172.; S. Zuglia, *Građansko procesno pravo kraljevine Jugoslavije*, *op. cit.* 398.; S. Triva, *Građansko procesno pravo*, *op. cit.*, 271.; S. Triva/M. Dika, *op. cit.* 343.; B. Poznić/V. Rakić-Vodineljic, *Građansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 2010, Građansko procesno pravo, GRIN, Gračanic 201.; J. Čizmić, „Presuda zbog izostanka“, Doktorska disertacija, Zagreb 12; S. Mulabdić, Građansko procesno pravo, GRIN, Gračanica, Tuzla , 201., 173. Ima i suprotnih stajališta u smislu da se “Parnična radnja, kao aktivno tjelesno držanje, ne može sastojati u nečinjenju. Parnična radnja se ne može poduzeti nečinjenjem niti se može poduzeti konkudentno. Suština parnične radnje je u aktivnom tjelesnom držanju i zato ona može biti ili poduzeta ili propuštena.“ Tako: G. Stanković, R. Račić, *op. cit.*, 227;

23 Više o tome vidi: J. Čizmić., „Povrat u prijašnje stanje u hrvatskom parničnom postupku,“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, 2004, 147. U cilju što efikasnije zaštite prava, zakon određuje da je procesno relevantno i nepoduzimanje određenih parničnih radnji. Tako: Z. Đurović, *op. cit.*, 1.

24 Propuštanje procesnih radnji se ogleda u nepoduzimanju radnje u roku, stadiju ili na ročištu; u neodazivanju na zakazano ročište; u odazivanju na ročište ali uz pasivno držanje.U tome smislu: S. Triva, *Rječnik Građanskog procesnog prava*, Zagreb, 1968, 304. Propuštanje roka je nepoduzimanje neke radnje u okviru vremenskog perioda određenog za njeno poduzimanje. Propuštanje ročišta je nepoduzimanje neke radnje na tačno određenom ročištu ili tokom nekog njegovog dijela na kojem odnosno tokom kojeg je ona trebala biti poduzeta. Propuštanje stadija postupka je nepoduzimanje radnje koju treba poduzeti tokom odgovarajućeg dijela postupka ili poduzimanje radnje sa određenim sadržajnim ili formalnim nedostacima zbog kojih se ne može smatrati dopuštenom radnjom i zato ne proizvodi učinke valjano poduzete parnične radnje. Vidi: M. Dika, *Građansko parnično pravo - parnične radne*, *op. cit.*, 89., 94., 102.

25 *West Encyclopedia of America Law*, USA, 2008, 1.

26 U tome smislu propuštanje može biti posljedica prisilnog udaljavanja stranke sa ročišta. Razlozi propuštanja parnične radnje mogu biti relevantni kada se bude tražilo otklanjanje posljedica propuštanja prijedlogom za povrat u prijašnje stanje. Tako: M. Dika, *Parnično procesno pravo - parnične radnje*, *op. cit.*, 89.

dobnom da proizvede učinke zbog formalnih ili sadržajnih nedostataka.²⁷ Dakle, da li je radnja propuštena može se znati tek kada prestane mogućnost njenog poduzimanja ili kada za poduzimanje radnje istekne rok.²⁸

2. Pasivno držanje stranaka u postupku može imati negativan utjecaj na tok i ishod postupka, kako za stranke tako i za društveni cilj pružanja pravne zaštite u građanskom sudskom postupku.²⁹ Teoretičari civilnog procesnog prava konstantno naglašavaju da je trajanje postupka jedna značajna dimenzija pravičnosti. Iz toga slijedi da je trajanje postupka svojevrsno mjerilo kvaliteta pravosuđa.³⁰ Od stranaka se traži da pomognu sudu u unapređenju prioritetnih ciljeva postupka, te stoga sud mora aktivno upravljati postupkom što uključuje: poticanje stranaka da u postupku međusobno saraduju; potrebu da se već u ranim fazama postupka identifikuju pitanja od značaja za postupak; poticanje stranaka na alternativne načine rješavanja sporova, itd.³¹

Dugotrajno parničenje najčešće je posljedica zloupotreba procesnih prava stranaka, ali ponekad i propusta suda da blagovremeno i adekvatno reaguje na držanje stranaka koje usporava tok postupka.³² U tu svrhu sud je u toku postupka ovlašten i dužan upravljati postupkom što uključuje i poticanje stranaka na aktivno držanje te upozoravanje na posljedice pasivnosti, s tim da stranka treba znati koje radnje i s kojim ciljem i smisлом sud poduzima kada to čini po službenoj dužnosti.³³

Pored stranaka i suda, drugi mogući učesnici u postupku su zakonski zastupnici i pu-

---

²⁷ Radi osiguranja procesne discipline, ekonomičnosti i efikasnosti, koncentracije u postupku, sprečavanju zloupotreba procesnih ovlaštenja, bilo je nužno zakonom utvrditi vremenske granice te formalne i sadržajne uvjete za poduzimanje procesnih radnji, ali i pravne posljedice njihova zakašnjelog, preuranjenog ili neurednog poduzimanja. Vidi: M. Dika, „O propuštanju u parničnom postupku,“ *Zbornik Pravnog fakulteta*, Zagreb, 2007, 774.

²⁸ Propuštanje poduzimanja parničnih radnji je jedan oblik kontumacije. O kontumaciji u vidu izostanka sa ročišta odnosno o kontumacionoj presudi (zbog izostanka) opširno vidi: S. Omanović, „*Contumacia*, Pravni fakultet u Bihaću, 2002., i S. Omanović, „*Civil procedure*,“ University Press, Sarajevo, 2004, 273-301.

²⁹ Pružanje pravne zaštite u građanskom parničnom postupku je ne samo stranački, nego i društveni interes. Dužnost suda da štiti građanska prava nije u suprotnosti s njegovom dužnošću da štiti i društvene interese. Izvan ogranicirane državne zajednice nema subjektivnih građanskih prava, ona su društvena realnost u mjeri u kojoj ih društvo priznaje i ostvaruje njihovu zaštitu. Subjektivna građanska prava su socijalno uvjetovana; njih treba štititi ukoliko doprinose ostvarivanju općih zadataka i ciljeva konkretnе države. Vidi: S. Triva/M. Dika, *op. cit.*, 5.

³⁰ U tome smislu C. Kern, *Justice between Simplification and Formalism*, Tübingen, 2010, 41.

³¹ Tako: O’Hara & Brown, *Civil litigation*, Sweet & Maxwell, London, 2005, 4.

³² Brzina i efikasnost u rješavanju sporova su potreba i prioritet parnične zaštite subjektivnih prava. Troškovi postupka bi trebali biti manji nego vrijednost pravnog interesa radi čije zaštite se postupak i vodi. Više o tome vidi: S. Triva, „Mjere koje imaju za cilj da građanski postupak bude brži i efikasniji,“ *Arhiv*, 58, 1972, br. 4, 420.

³³ Vidi: S. Triva, „Esej o otvorenom pravosuđu“, *Glasnik Pravnog fakulteta*, br. XXI, Sarajevo, 1973, 343.

nomoćnici stranaka, svedoci, vještaci, umješači. Ovi učesnici svojim aktivnim ili pasivnim držanjem mogu pozitivno ili negativno doprinijeti odvijanju i okončanju postupka.

3. Mjere koje mogu suzbijati pasivnost odnosno poticati aktivnost stranaka

1. Zakonsko propisivanje rokova za poduzimanje parničnih radnji odnosno gubitak prava na poduzimanje propuštene radnje (*prekluzija*) daje stranci do znanja da je to posljedica negativna za njen procesni položaj, pa spoznaja o toj posljedici i želja stranke da je posljedica ne pogodi mogu biti poticajni na aktivno držanje. Nekada zakon pasivnom držanju stranke presumira određenu pravno relevantnu volju i u skladu s njom normira procesne posljedice koje su redovno protivne interesima pasivne stranke. Presumirana volja može bitno odudarati od stvarne volje pasivne stranke, pa spoznaja stranke o neskladu njene stvarne i presumirane volje i o posljedici toga nesklada mogu biti poticajni na aktivnost u postupku. Koncept parnice podrazumijeva suprostavljenje interese parničnih stranaka i obostranu težnju uspjehu u parnici, a upravo to je razlog više za aktivno držanje stranaka, jer samo aktivnost može pružiti izvjesne garancije za uspjeh u parnici.³⁴ Pasivnost u postupku, gotovo redovno, vodi

³⁴ U njemačkom civilnom suđenju stranke nemaju striktnu obavezu da se brane odnosno budu aktivne u postupku. Tuženik ne može biti primoran da se pojavi pred sudom niti da reaguje na pozive ili dostavljenu tužbu. Naravno, takvo propuštanje (pasivnost) može uzrokovati presudu zbog propuštanja ili izostanka protiv tuženika, a koja može biti i prinudno izvršena. Sudija ima pravo i obavezu da usmjerava i upravlja postupkom pa mu to, ipak, daje mogućnost utjecaja na predlaganje činjenica i dokaza za njihovo utvrđivanje. Takva uloga sudije ne umanjuje slobodnu inicijativu stranaka u postupku. Vidi: J. Zekoll/M. Reimann; *Introduction to German Law*, The Netherlands, 2005, 370. Za austrijski građanski postupak tamošnji procesualisti smatraju da su posljedice pasivnosti stranaka odnosno propuštanja građanskog postupku potrebne za omogućavanje uredenog i usmјerenog toka postupka. Kako građanski postupak prepostavlja učestvovanje obje stranke, to onaj ko je u propuštanju mora snositi posljedice. Sud može odlučiti da ne uzme u razmatranje naknadne podneske ako oni, očito, nisu podneseni ranije samo zato da bi se tako odgovrlačio postupak. Materijalnopravni i procesnopravni prigоворi mogu biti izneseni i kasnije u toku postupka. Ali i tada sud može odbaciti podnesak čiji je cilj odgovrlaćenje postupka. Tako: H. W. Fashing, *Lehrbuch des Österreichischen Zivilprozessrecht*, Wien, 1990, 295. U bitnome isto i Campbell, D: *International Civil Procedure*, Yorkhill Law Publishing, 2011, 13. Švicarski parnični postupak normira posljedice u slučaju pasivnosti, propuštanja parničnih radnji stranaka. Stranka je u propuštanju kada ne izvrši neku parničnu radnju u roku ili kada izostane sa ročišta, a uredno je pozvana. U tim slučajevima postupak se vodi dalje i bez propuštene radnje, osim ako zakon propisuje nešto drugo u takvom slučaju. Sud je dužan upozoriti stranke na posljedice propuštanja. U slučaju izostanka jedne stranke sa ročišta za glavnu raspravu, sud odlučuje na temelju sadržaja podnesaka dostavljenih suđu. U skladu sa §153. SwZPO sud se može osloniti na izlaganja prisutne stranke i na informacije koje ima u spisu predmeta. Vidi: D. Campbell, C. Campbell, *International Civil Procedure*, Second Edition, Yorkhill Law Publishing, 2011., 14. U francuskoj parnici, ako nakon uključivanja u postupak (prihvatanja parnice; konstituiranja) neka od stranaka bude pasivna u smislu da propusti izložiti svoje zahtjeve, prijedloge

gubitku parnice. Za aktivno držanje stranaka u parnici kao faktor od uticaja su troškovi postupka obiju stranaka, te njihova procjena o izgledima za uspjeh u sporu, od čega zavisi i obaveza međusobne naknade nastalih parničnih troškova. U pogledu trajanja postupka, tuženik može biti spriječen u namjeri da odgovlači postupak ako zbog toga očekuje snošenje troškova, jer pravilo da gubitnik parnice plaća troškove, stvara poticaj za aktivno držanje u parnici.³⁵

Obavezujući rokovi za poduzimanje parničnih radnji mogu biti veoma važan poticaj na aktivnost stranaka u tom roku i tako preventivno djelovati protiv predugog trajanja postupka. To važi ne samo za tužitelja i tuženika, koji su pod prijetnjom procesnih nepovoljnosti kao što su prekluzija u predlaganju dokaza ili čak presuda zbog propuštanja, nego važi i za sudiju koji uslijed svoje nedopuštene pasivnosti može biti izložen disciplinskim mjerama.³⁶

Zakonske mjere kažnjive naravi mogu pozitivno djelovati na držanje stranaka. Novčano kažnjavanje stranke, punomoćnika, zastupnika ili umješača zbog zloupotrebe procesnih prava,³⁷ sprečava zloupotrebu i stvara podoban ambijent za dalji tok postupka. O novčanom kažnjavanju punomoćnika ili udaljenju iz sudnice sud obaviještava stranku koja time, eventualno, može spoznati da nije kvalitetno zastupana, pa tada ima motiv da se sama aktivno angažuje u postupku ili da ovlasti drugog punomoćnika.

Novčano kažnjavanje svjedoka ili vještaka zbog odbijanja svjedočenja odnosno vještačenja je zakonom dopuštena mјera,³⁸ a u funkciji je aktiviranja ovih učesnika

ili dokaze u propisanom roku, sud će donijeti kontradiktornu presudu na osnovu dokaznog materijala s kojim raspolaze u spisu (§469. FCPC). Ovdje se ne radi o izostanku sa ročišta nego o propuštanju poduzimanja parničnih radnji od bilo koje stranke, pa sud donosi *presudu zbog propuštanja parničnih radnji* u roku (neiznošenja zahtjeva, prijedloga, dokaza). Sud pri njenom donošenju uzima u obzir činjenice i dokaze koji su do tada prezentirani od stranaka, a dio su spisa. Ako nijedna od stranaka ne poduzme parnične radnje u određenom roku, sud može, po službenoj dužnosti, obustaviti postupak odlukom protiv koje nije dopuštena žalba. Više o tome vidi: P. Herzog, *Civil Procedure in France*, The Hague, 1967; Vidi: *Code de Procedure Civile* § 470, (Zakon o parničnom postupku Francuske). **Italijanski parnični postupak** normira da stranka nije dužna da aktivno učestvuje u postupku. Učešće u postupku je osigurano već samim podnošenjem tužbe i mogućnošću odbrane. Nepristupanje stranke ili punomoćnika na ročište je, ustvari, odsustvo koje ne uzrokuje utvrđenje kontumacije. Tužba i pravo, odnosno mogućnost odbrane od nje su dovoljne za ostvarenje kontradiktornosti. U tome smislu: C. Crifo, *Crossborder enforcement of debts in the European Union*, Netherlands, 2009. U pravima naših susjeda, u **Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori** odredbe Zakona o parničnom postupku su veoma slične, a često identične, pa i posljedice pasivnog držanja stranaka su gotovo iste kao u parničnom procesnom pravu Federacije BiH i Republike Srpske.

³⁵ Vidi: C. Kern, *Justice between Simplification and Formalism*, Tübingen, 2010. 61.

³⁶ *Ibidem*, 38.

³⁷ Arg. iz čl.406 ZPP.

³⁸ Arg. iz čl.410 i 420 ZPP.

postupka koji svojom pasivnošću opstruiraju dokazivanje kao aktivnost stranaka.

Znanje stranke za svoju obavezu prethodnog snošenja troškova za izvođenje dokaza, često stranku učini pasivnom u namjeri da te dokaze predloži. Zato, oslobađanje stranke od obaveze plaćanja nekih troškova postupka (predujam za svjedočke, vještak ili uviđaj) je zasigurno poticajno na aktivno držanje, jer znajući da ne mora snositi troškove stranka će se aktivirati odnosno predložiti ove dokaze i time doprinijeti sve-stranjem rasvjetljenu pravne stvari.

Ako stranke idu za tim da raspolažu sa zahtjevima kojima ne mogu raspologati, sud će im naložiti da izvedu i dokaze koje nisu predložile, dakle, po nalaganju suda stranke će se aktivirati. Ukoliko stranke ne postupe po takvom nalogu, sud je ovlašten po službenoj dužnosti pribaviti i izvesti te dokaze.³⁹ Stoga, pasivnost stranaka propuštanjem izvođenja dokaza je nadomještena aktivnom ulogom suda, što u krajnjem opet pozitivno doprinosi postupku.

U slučaju kada je stranka pasivna jer „nije u stanju da se jasno i određeno izjasni o predmetu raspravljanja,“ sud je treba upozoriti na potrebu da uzme punomoćnika.⁴⁰ Ako ga stranka uzme, aktivni punomoćnik će poduzeti parnične radnje koje nije poduzela stranka, što se, u krajnjem, opet svodi na aktivno držanje stranke, jer punomoćnik poduzima parnične radnje sa dejstvom kao da ih je poduzela sama stranka.

2. Sudsko upravljanje postupkom može bitno uticati na aktivnost stranaka u postupku. Pokrenuti postupak se vodi brzinom koja zavisi od radnji stranaka, ali i od radnji suda, jer on odlučuje koja će se pitanja rješavati kao bitna. Takva uloga suda ne znači ograničenja procesnih prava stranaka. Naprotiv, upravo sudsko poticanje stranaka na međusobnu i saradnju sa sudom u toku postupka je na prvom mjestu od svih aktivnosti suda u sudskog upravljanja postupkom.⁴¹ Faktor koji potiče stranke na aktivnost, na podnošenje zahtjeva i prijedloga je konstantna prijetnja da stranka može biti preklidirana u iznošenju činjeničnih tvrdnji i predlaganju dokaza.⁴² Potreba za aktivnim držanjem stranaka pomognuta je načelom *audiatur et altera pars*,⁴³ što je, između ostalog, parničnim strankama garancija prava na odbranu od napadnih i

³⁹ Vidi čl.124. ZPP.

⁴⁰ Arg. iz čl.78-a ZPP.

⁴¹ Vidi: O’Hara & Browne, *Civil litigation*, London, 2005, 6.

⁴² Tako: C. Campbell, *op. cit.*, 262.

⁴³ *Neka se čuje i druga strana (lat.)* - načelo kontradiktornosti ili obostranog saslušanja stranaka izraženo u zakonskoj odredbi da „Svaka stranka ima pravo da se izjasni o prijedlozima i zahtjevima protivne stranke“ (čl. 5. ZPP).

odbrambenih radnji protivnika koje mogu utjecati na formiranje procesnog materijala na kome se temelji odluka o tužbenom zahtjevu.⁴⁴

3. Izvjesne mjere za poticanje stranaka na aktivno držanje u parnici i sankcije za pasivno držanje propisuju i *Načela međunarodnog parničnog postupka*⁴⁵ kroz odredbe među kojima su sljedeće:

- u mjeri u kojoj je to moguće sud treba upravljati postupkom u konsultaciji sa strankama (14. 2.);
- sud treba odrediti redoslijed po kojemu će odlučivati pitanja o predmetu spora, te odrediti raspored faza postupka uključujući datume i krajnje rokove, a sud može promijeniti svoje procesne odluke (14. 3.);
- stranka koja propusti postupiti po obavezi da učestvuje u postupku može biti sankcionisana u skladu sa načelom broj 17. (15. 6.)
- sud može nametnuti sankcije stranci, advokatu i trećoj osobi u postupku zbog propuštanja ili odbijanja da poštuju odluke suda koje se tiču samoga postupka (17. 1.)
- sankcija treba biti razumna i proporcionalna ozbiljnosti pravne stvari o kojoj se radi i uzrokovanoj šteti, te treba da odražava omjer učešća namjere stranke u takvom ponašanju (17. 2.)
- takve sankcije mogu biti odbacivanje tužbe, odgovora na tužbu, navoda u cjenili ili djelimično, donošenje presude zbog propuštanja, odlaganje postupka i nametanje obaveze naknade troškova (17. 3.).⁴⁶

U novijoj pravnoj literaturi ima mišljenja da bi efikasnijem građanskom postupku doprinijelo, primjerice: otvaranje svih kanala komunikacije između stranaka i sa sudom; minimalan prag tolerancije za taktiku odlaganja, odnosno kašnjenja u toku postupka; prikupljanje i prezentacija dokaza kao odgovornost stranaka; da se prvostepeni postupak okonča na najviše dva ročišta; odbijanje, odnosno odbacivanje očigledno neosnovanih zahtjeva ili žalbi; pojačanje načela usmenosti u postupku.⁴⁷

Negativan utjecaj pasivnosti stranaka na efikasnost i razumno trajanju postupka

---

⁴⁴ Detaljnije o tome vidi: S. Triva, „Esej o otvorenom pravosuđu,“ *Glasnik Pravnog fakulteta*, Sarajevo, 1973, 344.

⁴⁵ Engl. *Unidroit Principles of Transnational Civil Procedure*. UNIDROIT – International Institute for the Unification of Private Law (Međunarodni Institut za unifikaciju privatnoga prava) je u aprilu 2004. godine u Rimu usvojio *Principles of Transnational Civil procedure* (Načela međunarodnog parničnog postupka). Ova Načela usvojio je u maju 2004. godine i ALI – American Law Institute (Američki Institut prava).

⁴⁶ Brojevi u zagradama iza teksta načela su redni brojevi načela.

⁴⁷ Vidi: A. Uzelac, “Reforming Mediterranean Civil Procedure: is there a need for shock therapy?“ *Civil justice between Efficiency and Quality*,“ C.H. Van Rhee, Oxford-Portland, 2008, 76.

zakonodavac rješava prvenstveno odredbama preventivne naravi. Neke od mjera sastoje se u vremenskim ograničenjima za poduzimanje parničnih radnji, ali i propisivanje sankcija za propuštanje.⁴⁸

a. Procesne prednosti aktivnog držanja stranaka u postupku

1. Aktivno držanje stranaka u postupku podrazumijeva izvršavanje procesnih dužnosti ili korištenje procesnih ovlaštenja u roku i na način propisan zakonom ili utvrđen odlukom suda. Na aktivno držanje stranke se ne mogu prisiliti, nego je to poželjno i racionalno ponašanje koje doprinosi bržem i pravilnjem okončanju postupka. Ako ponašanje stranke nije takvo, potrebno je iznaći instrumente koji će stranke poticati na aktivno držanje u postupku, a ako i tada aktivnost izostane, potrebno je odrediti kakvo značenje pridati pasivnom držanju stranke i kako će to utjecati na ishod postupka. U normiranju građanskog sudskog postupka upravo je to bio i jeste jedan od zadataka zakonodavaca u svim savremenim pravnim sistemima. Iako poželjna, i u načelu korisna, aktivnost stranaka sama po sebi ne mora da znači da je uvijek korisna za postupak, jer i aktivno držanje stranke može nepovoljno utjecati na tok postupka i usmjeriti ga u neželjenom pravcu. To će biti ako stranka poduzme parničnu radnju što je, u biti, aktivno držanje stranke, ali je poduzeta u situaciji kad takva radnja nije potrebna ili je očito necjelishodna i nema izgleda da pozitivno doprinese toku i okončanju postupka.⁴⁹ Tada i aktivno držanje stranke djeluje kontraproduktivno, a ponekad je ono zloupotreba procesnih ovlaštenja.⁵⁰ Dakle, načelo stranačke dispozicije omogućuje strankama mnogo

---

⁴⁸ Više o propuštanju parničnih radnji vidi: N. Petrušić, "Posledice propuštanja rokova u novom parničnom procesnom pravu Republike Srbije," *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, XLIV/2004, 131.

⁴⁹ Takvi su npr.: podnošenje prigovora na koje stranka u načelu ima pravo, ali ih podnosi iako zna da prigovor nije osnovan, ali njime dobija na vremenu; podnošenje protivtužbe s ciljem odugovlačenja postupka unatoč izvjesnosti gubitka spora; predlaganje izuzeća za koje stranka zna da nema zakonskih uvjeta; prijedlozi za delegaciju nadležnosti očito bez opravdanih razloga; prijedlog za nagodbu ili medijaciju bez stvarne namjere za postizanjem sporazuma i sl. Kod procjene o eventualnoj zloupotrebi procesnih ovlaštenja u poduzimanja nekih procesnih radnji, sud treba biti krajnje oprezan, jer kada stranka ima zakonsko ovlaštenje za poduzimanje te radnje, zakonska je presumpcija da radnju poduzima savjesno, pa kod ocjene da li postoji zloupotreba, učešće ima mnogo faktora, a ponajviše motiv, cilj, svijest i znanje o mogućem ishodu radnje i sl., a što je faktičko pitanje različito od slučaja do slučaja. Nesavjesno korištenje procesnih prava može se pojavit u više oblika: zloupotreba prava na traženje pravne zaštite, nesavjesno korištenje procesnih prava u toku postupka i procesne prevare. Više o tome vidi: S. Mulabdić, *Građansko procesno pravo*, Tuzla, 2010, 77-79.

⁵⁰ Dužnost savjesnog korištenja procesnim pravima je sadržano u čl. 9. ZPP koji popisuje: „Stranke su dužne pred sudom govoriti istinu i savjesno se koristiti pravima koja su im priznata ovim zakonom,“ a da bi se to donekle držalo pod kontrolom „sud je dužan onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja stranaka pripadaju u postupku.“ Ovlaštenja za poduzimanje procesnih radnji dato je tužitelju zato da postigne zaštitu svoga prava kojeg smatra povrijedjenim, a tuženiku da se odbrani od pretenzija protivnika koje

procesnih ovlaštenja, čime se postupak oslobođa krutosti i formalizma, ali istovremeno ostavlja i mogućnost procesnih zloupotreba⁵¹ koje mogu biti posljedica i aktivnog držanja stranaka. Zato, kada je „stranka i aktivna, njene radnje moraju biti u skladu sa ciljem postupka koji mu zakon namjenjuje.“⁵² Stoga, samo ono aktivno držanje stranaka u postupku koje je u okviru standarda savjesnog korištenja procesnim pravima, je držanje koje može pozitivno da djeluje na tok i okončanje postupka.

2. Sporni odnos stranaka u povodu kojega je došlo do parnice najbolje poznaju stranke, pa će zaštitu njihovim interesima sud moći kvalitetno pružiti onda kada o detaljima spora i povredi prava i interesa bude saznao od samih stranaka.⁵³ Aktivno držanje stranaka u postupku je potreba i cilj čije ispunjenje vodi bržem i kvalitetnijem okončanju postupka i efikasnijoj pravnoj zaštiti. Od naročitog značaja je aktivno držanje tuženika. Tužiteljeva aktivnost u postupku najčešće postoji, a logična je posljedica njegovog položaja i interesa da se postupak prije okonča radi ostvarenja tražene pravne zaštite. Naš zakonodavac propisuje niz odredaba koje bi mogle biti poticaj strankama, a naročito tuženiku, na aktivno držanje u parnici. To su odredbe koje propisuju ovlaštenja strankama u izvršavanju kojih mogu ostvariti izvjesne procesne pogodnosti ili otkloniti nepovoljnosti, ali i propisane negativne posljedice za procesni položaj stranaka uslijed njihove pasivnosti.

Za aktivno držanje stranke može biti poticajna, kako spoznaja o mogućoj ili izvjesnoj pozitivnoj posljedici aktivnog držanja (vršenja ovlaštenja ili dužnosti), tako i spoznaja o negativnoj posljedici njene pasivnosti u postupku. Obje spoznaje stranke

---

smatra neosnovanim. Stranka koja zloupotrebljava svoje ovlaštenje čini nepravdu drugoj stranci, pa ova mora na sebe uzeti procesni teret upotrebe daljnji napadnih ili odbrambenih sredstava povodom radnje koju je njen protivnik nesavjesno preuzeo. U tu svrhu ona mora uložiti trud, pretrpjeti gubitak vremena i izložiti se izdacima. Vidi: B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, *Gradansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 2010, 133.

51 Vidi: S. Kamhi, *Gradanski sudske postupak*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1967, 141. Načelo zabrane zloupotrebe procesnih prava kao i sankcije koje u tome smislu zakoni predviđaju su uspješna sredstva za borbu protiv zloupotreba. *Ibidem*, 141.

52 M. Marković, *Gradansko procesno pravo*, Pravni fakultet u Nišu, Niš, 1973, 81. Ovo načelo razrađeno je u nizu odredbi vezanih za pokretanje postupka, pripremni postupak, glavnu raspravu i pravne lijkove. *Ibidem*, 81. Obostrano saslušanje stranaka kao načelo postupka treba razlikovati od dokaza - saslušanja stranaka u postupku. U prvom slučaju stranka može pristupiti lično pred sud ili njen punomoćnik, a u drugom slučaju stranka uvijek mora lično iskazivati, odnosno biti saslušana. Detaljnije o tome vidi: M. Dika, „Dokazivanje saslušanjem stranaka u parničnom postupku,“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Zagreb, 2005, 1078.

53 Svoje interese za pravnu zaštitu najbolje poznaju stranke, pa pravilnu odluku o tim interesima sud može izreći najbolje onda kada o njima sazna od samih stranaka. U tome smislu: S. Zuglia, *Gradanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb, 1957, 83.

mogu steći upravo iz ZPP-a koji u većem broju odredaba normira procesne situacije u kojima od aktivnog ili pasivnog držanja stranaka neposredno ovisi njihov procesni položaj - povoljan ili nepovoljan. Navedimo neke od njih:

- stranke mogu slobodno raspolažati zahtjevima u toku postupka (čl. 3. ZPP) čime je izraženo načelo dispozicije, koje pretpostavlja aktivno držanje stranaka - u pokretanju postupka, razvoju parnice, određivanju predmeta spora, okončanje parnice, te poduzimanje drugih procesnih aktivnosti za koje je inicijativa na strankama.⁵⁴
- svaka stranka ima pravo da se izjasni o prijedlozima i zahtjevima protivne stranke (obostrano saslušanja stranaka, kontradiktornost, čl. 5. ZPP), što pretpostavlja aktivno držanje stranke, a za nju je povoljno jer znajući zahtjeve i prijedloge protivnika, stranka može usmjeriti svoje radnje radi uspjeha u parnici.⁵⁵
- pravo isticanja prigovora mjesne nadležnosti suda (čl. 19. ZPP) omogućuju da se ishodi nadležnost drugog suda, što je procesno korisno za tuženika, ali zahtjeva njegovo aktivno držanje u vidu isticanja takvoga prigovora
- preinačenje tužbe nakon pripremnog ročišta (čl. 57. st. 2. ZPP) moguće je samo uz pristanak tuženika, dakle, njegovo aktivno držanje – protivljenje, može sprječiti preinaku tužbe,⁵⁶ što je povoljno za tuženika ako je preinačenjem postavljen zahtjev koji bi bio veći teret, odnosno obaveza tuženiku, što redovno i jeste.

54 Razvoj prvostepenog postupka u osnovi ovisi o inicijativi suda, a i stranke mogu svojim dispozicijama utjecati na njegovo odvijanje i okončanje u formalnom i sadržajnom smislu. Čl. 3. ZPP FBiH propisuje da „Stranke mogu slobodno raspolažati zahtjevima koje su stavile tokom postupka.“ Ranije važeći ZPP FBiH (Sl. novine FBiH 42/98), u čl. 3. sadržavao je izričito pravilo da se ta sloboda raspolažanja odnosi na odricanje od zahtjeva, priznanje zahtjeva i nagodbu. Sada važeći ZPP FBiH izostavio je takvo navođenje, ali nema nikakve sumnje da se pod slobodom raspolažanja podrazumijevaju navedena ovlaštenja stranaka, kao i ovlaštenja da se tužba povuče. Vidi: J. Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku FBiH*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009, 38.

55 Načelo kontradiktornosti je ne samo jedno od osnovnih nego i odlučujućih načela parničnog postupka. Bez toga načela nema ni postupka, a time ni vršenja sudske funkcije. Tako: B. Čalija/S. Omanović, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Sarajevo, 2000, 58. Od ovoga načela postoje izvjesna odstupanja i to: kada sud odlučuje o nadležnosti samo na osnovu navoda iznesenih u tužbi, rješava o sukobu nadležnosti, odlučuje o osiguranju dokaza, o troškovima postupka, o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje bez održavanja ročišta. Ova odstupanja od načela kontradiktornosti nisu definitivna već samo prividna i privremena, jer će sud u svakom slučaju u nastavku postupka dati mogućnost strankama da se izjasne o prijedlozima i zahtjevima protivne stranke prije nego što donese odluku. Vidi: G. Stanković/R. Račić, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Banja Luka, 2010, 202.

56 Tužitelj može preinačiti tužbu neposredno nakon što ju je predao sudu, a najkasnije to može učiniti do zaključenja glavne rasprave. Radi zaštite interesa tuženika, nakon dostave tužbe tuženiku, za preinaku tužbe potreban je njegov pristanak. Detaljnije o tome vidi: J. Čizmić, „Preinaka tužbe,“ *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, 2007, 3.

PROCESNI EFEKTI AKTIVNOG ODNOŠNOSTI PASIVNOG DRŽANJA STRANAKA U PARNICI

- povlačenje tužbe nakon njene dostave tuženiku na odgovor moguće je samo uz pristanak tuženika (čl. 59. st. 1. ZPP) pa aktivnost tuženika u vidu davanja izjave volje o uskraćivanju toga pristanka onemogućava povlačenje tužbe, a time daje mogućnost tuženiku da, eventualno, ishodi odbijanje tužbenog zahtjeva i naknadu svojih troškova postupka, što je za njega povoljno.
- dostava odgovora na tužbu, kao aktivno držanje tuženika, sprečava donošenje presude zbog propuštanja (čl. 70. i 71. ZPP), te istovremeno daje mogućnost izjašnjenja na navode tužbe i na tužbeni zahtjev, iznošenje prigovora, prijedloga.
- pravo na dopunu žalbe po nalogu suda (čl. 206. st. 1. ZPP), prepostavlja aktivnost žalitelja kojom stvara pretpostavku za meritorno odlučivanje o žalbi, pa i mogućnost žaliteljeva uspjeha, što je poticajno da bude aktivan.
- podnošenje protivtužbe (čl. 74. ZPP) kao procesna mogućnost da tuženik ostvari svoj zahtjev u postupku koji je u toku, što je za njega poticajno, ali prepostavlja aktivnu radnju tuženika.
- prijedlog za donošenje dopunske presude (čl. 192. ZPP) prepostavlja aktivnost stranke u vidu podnošenje takvog prijedloga, čime se stvara mogućnost donošenja dopunjene odluke u korist predлагаča, što poboljšava njegov procesni položaj
- osiguranje dokaza (čl. 169. ZPP) daje priliku preveniranja kasnije nemogućnosti ili otežane mogućnosti dokazivanja, što zahtijeva njegovo aktivno držanje u vidu podnošenja takvoga prijedloga.
- iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza u fazi glavne rasprave (čl. 102. ZPP) ako je dopušteno, daje povećanu mogućnost za dokazivanje i za uspjeh u sporu, ali zahtijeva aktivnost stranke.
- sudska nagodba i medijacija (čl. 86. st. 2. ZPP) daju priliku strankama za rješavanje spora u kraćem vremenu i sa manje troškova, ali zahtijeva njihovu (aktivnost) inicijativu odnosno saglasnost.
- odlaganje ročišta na prijedlog stranke (čl. 112. ZPP) zahtijeva aktivnost - stavljanje prijedloga za odlaganje, a daje mogućnost bolje pripreme za naredno ročište ili mirno rješavanje spora u međuvremenu.
- određivanje sudskeh mjera osiguranja (čl. 268-273. ZPP) je poticajno za stranku jer efektivno osigurava potraživanje, ali prepostavlja aktivnost u obliku podnošenja prijedloga za sudske mjeru osiguranja.
- o naknadi parničnih troškova na zahtjev stranke sud odluku donosi bez pretvodnog raspravljanja (čl. 396. st. 2. ZPP) što daje priliku za ostvarenje naknade

troškova, ali prepostavlja stavljanje zahtjeva za naknadu.

- povrat u prijašnje stanje zbog propuštanja roka ili ročišta (čl. 328. ZPP) kada je usvojen, daje priliku poduzimanja propuštene radnje, ali prethodno traži podnošenje prijedloga.
- pravo na podnošenje pravnih lijekova (čl. 203., 237., 255. ZPP) omogućava preispitivanje odluka i mogući uspjeh u korist podnositelja, što je poticajno za stranku, a zahtjeva aktivno držanje podnošenjem pravnog lijeka.

Naprijed pomenute odredbe ZPP, pored ostalih, propisuju ovlaštenje na poduzimanje određene parnične radnje koja, u pravilu, daje izvjesne procesne povoljnosti za stranku koja ih poduzme. Sama spoznaja o efektima aktivnog držanja djeluje poticajno na stranku da se aktivno drži u postupku.

3.1. Procesne posljedice pasivnog držanja stranaka u postupku

1. Propisane posljedice propuštanja su procesni instrumenti koji utiču na sam postupak na način da se on pravilno odvija i da se pruži zaštita prava i onda kada se druga stranka pasivno drži.⁵⁷ Posljedice propuštanja parničnih radnji stranaka propisane su zakonom,⁵⁸ odnosno nastupaju po samom zakonu - *ipso iure*. Ipak, u nekim slučajevima posljedice nastupaju samo na prijedlog protivnika - *accusatio contumiae*,⁵⁹ a

⁵⁷ U tome smislu: J. Juhar, *op. cit.*, 218. U odnosu na značenje koje bi se moglo pripisati pasivnosti stranke, u pravnoj doktrini su se izdvojila tri stajališta. Prvo, stajalište o *afirmativnoj litiskontestaciji* pasivnosti stranke pridaje smisao priznanja činjeničnih navoda protivne strane (*qui tacet consentire videtur* – ko šuti, priznaje). Drugo, stajalište o *negativnoj litiskontestaciji* – pasivnosti stranke pripisuje smisao osporavanja činjeničnih navoda protivnika (*qui tacet negare videtur*), pa takve navode treba dokazati stranaka koja se na njih poziva. Treće, *neopredijeljeno ili neutralno stajalište* zagovara da volja pasivne stranke nije poznata pa time nije ni procesno relevantna, pa slijedom toga navodi aktivne stranke ne mogu se smatrati ni istinitim ni neistinitim samo zbog toga što se protivnik o njima nije izjasnio (*qui tacet nihil dicit*). Detaljnije o ovim stajalištima vidi: S. Triva, *Rječnik Građanskog procesnog prava*, Informator, Zagreb, 1968, 156.; J. Čizmić, *Presuda zbog izostanka u građanskom parničnom postupku*, (Doktorska disertacija, Pravni fakultet, Split, 2001., 9. i Z. Đurović, *Presuda zbog izostanka u jugoslovenskom pravu*, (Doktorska disertacija, Pravni fakultet, Beograd, 1965, 132.).

⁵⁸ Kod nekih parničnih radnji sud je ovlašten da sam ocjenjuje kakav značaj ima propuštanje stranke da ih preduzme. Tako: N. Petrušić, „Posljedice propuštanja rokova u novom parničnom procesnom pravu R. Srbije, „Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu XLIV/2004. 132. U parničnom postupku u BiH to je u slučaju kada je sud, s obzirom na sve okolnosti, ovlašten i dužan slobodno cijeniti od kakvog je značaja to što stranka koja drži neku ispravu kao dokaz neće (propušta) da postupi po rješenju suda kojim joj je naloženo da podnese tu ispravu (Arg iz čl. 135. st. 5. ZPP).

⁵⁹ U građanskom postupku Kraljevine Jugoslavije, na prijedlog stranke, posljedice propuštanja još su nastupale u slučajevima: presude zbog izostanka sa prvog ročišta, odbacivanja tužbe jer tužilac nije na vrijeme položio aktorsku kauciju, preuzimanja postupka kada pozvani naslijednici nisu došli na ročište, određivanja usmene rasprave pošto je bezuspješno protekao prekluzivni rok za izvođenje dokaza. O tome vidi: S. Zuglia, *Građansko procesno pravo kraljevine Jugoslavije*, *op. cit.*, 424.

takav je, u domaćem pravu, slučaj donošenja presude zbog propuštanja.⁶⁰

Naprijed je konstatovano da zakonsko propisivanje procesnih povoljnosti za stranku koja se drži aktivno, djeluje na nju poticajno (stimulativno) da se tako drži u postupku. Međutim, ponekada zakonsko propisivanje negativnih posljedica pasivnog držanja stranke može biti poticajno na aktivnost u postupku, jer spoznaja o posljedici i želja stranke da posljedicu izbjegne djeluju poticajno da parničnu radnju poduzme. Iako je posljedica pasivnosti stranke propisana zakonom, sud je dužan, kada poziva stranku da poduzme neku parničnu radnju, upozoriti je na posljedicu propuštanja poduzimanja radnje.⁶¹

ZPP propisuje određena pasivna držanja stranaka odnosno propuštanja parničnih radnji. Ponekada propisuje i neposredne procesne posljedice pasivnosti, a ponekada te ih ne propisuje neposredno nego se o njima posredno može zaključiti iz drugih, nužno vezanih, procesnih odredbi. Stim u vezi navedimi neke od njih:

- propuštanje isticanja prigovora mjesne nadležnosti suda(čl.19.) ima za posljedicu suđenje pred mjesno nadležnim sudom, što može da otežava učešće tuženika u postupku ili da slabi njegovu procesnu poziciju, povećava mu troškove i sl.
- ako se tuženik upusti u raspravljanje o glavnoj stvari, a prije toga se nije protivio preinaci tužbe, smatrat će se da je na preinaku pristao⁶² (čl. 57.). Dakle, pasivnost tuženika u vidu propuštanje davanja izjave volje o protivljenju preinaci tužbe, stvara presumpciju saglašavanja sa preinakom, iako ta zakonska presumpcija volje može bitno odudarati od stvarne volje pasivne stranke, a uz to preinaka tužbe, gotovo redovno, je nepovoljna za tuženika,
- ako se tuženik u roku od 8 dana od dana obavijesti o povlačenju tužbe ne izjasni da li na to pristaje, smatrat će se da je pristao na povlačenje tužbe (čl. 59.). I ovdje, posljedica pasivnosti je u vidu zakonske presumpcije o volji tuženika

---

⁶⁰ Ta presuda se može donijeti samo ako je to predloženo u tužbi.

⁶¹ Npr. odredbom čl.70. st.2. ZPP propisana obaveza suda da obavijesti tuženika o posljedicama nedostavljanja odgovora na tužbu u propisanom roku. Prema čl. 77. i čl. 95. ZPP sud je dužan prilikom dostavljanja poziva strankama upozoriti ih na posljedice nedolaska na pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu.

⁶² Ako se tuženik bez protivljenja upusti u raspravljanje o preinačenoj tužbi, njegov se pristanak presuđira, pa nema mjesta ni odlučivati o preinaci. Ali, ako se tuženik upusti u raspravljanje o glavnoj stvari nakon protivljenja preinaci, to ne znači da je pristao na preinaku. Tuženik bi najprije morao izraziti svoje protivljenje, pa tek nakon toga može iznijeti svoje stajalište po preinačenoj tužbi, čime može utjecati i na stajalište suda koji konačno odlučuje o preinačenju bez obzira na njegovo protivljenje. Vidi: J. Čizmić, „Preinaka tužbe,“ *op. cit.*, 7.

- („pristaje“) pa i onda kada to nije njegova stvarna volja. Ta presumpcija za tuženika najčešće i nije povoljna, jer tuženik može imati veći interes da se parnica nastavi i da sud meritorno odbije tužbeni zahtjev (*res iudicata*), nego da se parnica okonča povlačenjem tužbe, jer tužitelj može ponovo tužbu podnijeti,
- propuštanje odgovora na tužbu ima za posljedicu donošenje presude zbog propuštanja (čl. 182.) što je, u načelu, nepovoljno za tuženika, ali mogućnost da se to spriječi podnošenjem odgovora na tužbu jeste poticajno tuženiku da na tužbu odgovori,
  - propuštanje iznošenja činjenica i predlaganja dokaza na pripremnom ročištu (čl.77) ima za posljedicu nemogućnost poduzimanja tih radnji u kasnjem toku postupka, odnosno nemogućnost dokazivanja svojih tvrdnji, a u konačnici to znači slabiji izgled za uspjeh u parnici.
  - odsustvo tužitelja sa pripremnog ročištu ili glavne rasprave može imati za posljedicu da se tužba smatra povučenom (čl. 84. i 97.) pa tužitelj nije ostvario traženu pravnu zaštitu,
  - odsustvo tuženika sa ročišta za glavnu raspravu može da ima za posljedicu održavanja ročišta u njegovom odsustvu čime će biti prekludiran u poduzimanju onih radnji koje je mogao poduzeti na tome ročištu (čl. 84. st. 2.) što, naravno, slabi njegovu procesnu poziciju,
  - neprihvatanje pokušaja sudske nagodbe ili medijacije (čl.86-88) uzrokuje dalje parničenje u kojem može biti donesena nepovoljnija sudska odluka nego što bi bila predložena nagodba ili rezultat medijacije,
  - propuštanje izvođenja dokaza na glavnoj raspravi (čl.123,128) uzrokuje nedokazanost svojih činjenica, a istovremeno ostavlja prostora protivniku da dokaže svoje,
  - propuštanje podnošenja pravnih lijekova može uzrokovati pravosnažnost odluke (čl. 203. st. 2.), koja može biti nepovoljna za pasivnu stranku,
  - neblagovremeno podnošenja pravnih lijekova (protiv presude) ima za posljediku njihovo odbacivanje (čl. 213., 244., 260.), a time i pravosnažnost odluke pa makar ona bila i nepovoljna za tu stranku,
  - propuštanje podnošenja prijedloga za donošenje dopunske presude ima za posljedicu postojanje odluke kojom sud nije odlučio o nekom zahtjevu ili njegovom dijelu (čl. 192.) uslijed čega ta stranka nije ostvarila prvobitno traženu pravnu zaštitu,
  - propuštanja roka za dopunu ili ispravku žalbe po nalogu suda ima za posljedicu

- odbacivanje žalbe (čl. 206. st. 2.) zbog čega ostaje pravosnažna presuda koja nije u interesu žalitelja,
- nepodnošenje prijedloga za produženje roka (čl.323), a stranka je za tim imala potrebu, izlaže stranku riziku nemogućnosti poduzimanja parnične radnje u postojećem roku,
  - neprijavljuvanje promjene adrese prebivališta ima za posljedicu dostavljanje sudskog pismena putem oglasne table suda, pa se takva dostava smatra urednom (čl. 352. st. 5.), a velika je mogućnost da stranka neće ni saznati za takvu dostavu, a time ni za sadržaj dostavljenog sudskog pismena,
  - ako stranka ne predujmi troškove za izvođenje dokaza, sud će odustati od izvođenja toga dokaza (čl. 385.) što smanjuje izglede te stranke da dokaže činjenice na koje se poziva.
  - ako stranka blagovremeno ne postavi zahtjev za naknadu parničnih troškova gubi pravo da to kasnije učini (čl.396. st. 2.), uslijed čega ostaje uskraćen za naknadu svojih troškova,
  - ako, na poziv suda, stranka u roku ne ispravi ili ne dopuni podnesak, sud će ga odbaciti ili će se on smatrati povučen (čl.336.) pa sud neće uzeti u obzir sadržaj toga podneska (zahtjeve, prijedloge i sl.), što može biti nepovoljno za stranku.

Naprijed navedeni oblici pasivnog držanja stranaka i zakonske posljedice pasivnosti najčešće su protivne procesnim interesima stranaka, pa ih zakon na te posljedice jasno upozorava. Spoznaja tih posljedica i želja stranke da je one ne pogode, može biti poticajno za stranke da se aktivno drže u postupku.

Stoga, „stavljanje strankama u izgled gubitak određenih procesnih, ponekad i građansko-pravnih prednosti, stimulativno djeluje na njihovo aktiviranje u postupku.“⁶³

S obzirom na procesni položaj tužitelja i tuženika i njihove oprečne interese, naprijed pomenute odredbe se odnose na obje stranke, radi osiguranja procesne discipline, ekonomičnosti i efikasnosti, koncentracije u postupku i spečavanja zloupotrebe procesnih ovlaštenja.⁶⁴ Ove zahtjeve postupka, svojom pasivnošću, više može dovesti u pitanje tuženik, jer je on taj koji, po logici stvari, može imati interes da postupak

⁶³ S. Triva/M. Dika, op. cit. 385

⁶⁴ Da bi se osigurao kvalitet postupka, nužno je zakonom utvrditi vremenske granice, te formalne i sadržajne uvjete za poduzimanje procesnih radnji, ali i pravne posljedice njihovog propuštanja, odnosno zakašnjelog, preuranjenog ili neurednog poduzimanja. Tome služe odredbe o propisivanju rokova, ročišta ili faza postupka unutar kojih se radnje trebaju odnosno smiju poduzimati. U tome smislu: M. Dika, *Gradsко parnično pravo - Parnične radnje*, Narodne novine, Zagreb, 2008, 85.

odugovlači ili usporava u situaciji kad mu je vjerovatno ili čak izvjesno da će parnicu izgubiti. Ipak, to nije pravilo jer i tužitelj svojom pasivnošću može štetiti zahtjevima postupka, pa dobar dio zakonskih odredbi poticajne ili kažnjive naravi se odnosi i na tužitelja ako propušta poduzeti parnične radnje.⁶⁵

2. Pasivno držanje stranke u postupku, u pravilu, djeluje negativno na tok postupka, ali ono ne mora nužno da znači njegovu opstrukciju ili usporavanje. Ponekada i pasivnost stranke može pozitivno da doprinese postupku jednako kao i aktivno držanje.⁶⁶ Kada se stranka svjesno i voljno drži pasivno u postupku, a zna moguću posljedicu takvog držanja, pa se postupak uslijed takvog držanja i okonča, onda pasivnost ima pozitivan učinak na trajanje i ishod postupka. To će biti, primjerice, u nekim od naprijed navedenih slučajeva:

- kada tužitelj svojevoljno propusti pristupiti na pripremno ročište ili glavnu raspravu, a zna da se zbog toga tužba smatra povučenom, pa se postupak tako i okonča,
- ukoliko sud pozove tužitelja da dopuni tužbu, a on, iako upozoren na posljedice propuštanja, svojevoljno to ne učini, tada se tužba smatra povučenom odnosno postupak (u tome stepenu) okončava (čl. 336. st.1. i 3. ZPP).
- ako tuženik na poziv suda propusti ispraviti ili dopuniti žalbu, ona se smatra povučenom, čime se postupak okončava, (čl. 206. ZPP).
- kada tuženik svojevoljno propusti pismeno odgovoriti na tužbu, sud će donijeti presudu zbog propuštanja (čl. 182. ZPP), a potom tuženik ne izjavlji žalbu protiv presude.
- ukoliko tuženik na poziv suda ne dopuni izjavljenu reviziju, a pri tome zna da će revizija biti odbačena, tada postupak ostaje pravosnažno okončan odlukom koja je pobijana nepotpunom revizijom (čl. 253. u vezi čl. 206. ZPP).

U naprijed navedenim procesnim situacijama se radi o voljnem propuštanju stranke, odnosno njenom disponiranju svojim ovlaštenjima na izbor držanja u postupku

---

⁶⁵ To su odredbe temeljem kojih sud nalaže tužitelju određeno postupanje, kao što je: ispravka ili dopuna tužbe, dostava predloženih dokaza, predujam troškova za izvođenje dokaza i sl.

⁶⁶ Ovdje se radi o situacijama kada svojevoljno pasivno držanje stranke dovodi do okončanja postupka (ali ne uvijek meritornom odlukom o tužbenom zahtjevu), a do okončanja je moglo doći i aktivnom radnjom, npr. tužitelj svjestan da će izgubiti parnicu svojevoljno propusti pristupiti na ročište (pasivno držanje), a mogao je i da povuče tužbu (aktivno držanje), a posljedica je ista – tužba je povučena, odnosno smatra se povučenom; ili da stranka svojevoljno propusti na poziv suda dopuniti žalbu (pasivno držanje) pa je sud odbaci, a mogla je žalbu povući (aktivno držanje), a posljedica je ista ostaje postojati pobijana odluka, i sl. Dakle, i aktivno i pasivno držanje dovode postupak do kraja, a izbor držanja bira stranka.

– aktivnog ili pasivnog. Načelno se može reći da, osim aktivnog držanja, pozitivan efekat na okončanje postupka ima i svaka pasivnost koja je izraz disponiranja stranke usmjerenoj upravo na okončanje postupka kao posljedicu te pasivnosti. U biti, tada je pasivnost način izražanja pravno relevantne volje stranke koja upravo i želi da se postupak okonča odlukom koja će biti donesena kao posljedica njene pasivnosti. Ipak, valja primijetiti ako bi stranka, iako znajući da nema razloga za podnošenje pravnog lijeka, podnijela pravni lijek protiv odluke za koju je znala da će biti donesena zbog njenog voljnog pasivnog držanja (propuštanja neke parnične radnje), tada pasivno držanje ne bi imalo pozitivan efekat na okončanje postupka, već negativan efekat kakav pasivnost, u pravilu, ima. Takvo pasivno držanje stranke, u situaciji kada je trebala i mogla biti aktivna, a potom pobijanje odluke koja je posljedica svojevoljne pasivnosti, ponekada je necjelishodno vršenje procesnih ovlaštenja, a češće i njihova svjesna zloupotreba.

Stoga držimo da se, ipak, u znatno manjem broju slučajeva pasivnost stranke može pripisati njenoj stvarnoj želji da takvim držanjem okonča postupak, a u većoj mjeri se može pripisati njenoj nemarnosti ili čak svjesnoj zloupotrebi procesnih ovlaštenja.

ZAKLJUČAK

Glavni subjekti parničnog postupka – sud i obje stranke, imaju važnu ulogu u pokretanju, odvijanju i okončanju parnice. Sud u upravljanu postupkom treba iznaći najprikladnije mjere utjecaja na stranke da bi one bile aktivne u vršenju procesnih ovlaštenja. Za svoje djelovanje sud ima na raspolaganju procesne instrumente preventivne, poticajne ili kažnjive naravi, a koje od njih će koristiti zavisi od međusobnog odnosa stranaka i njihovog odnosa prema суду i svojim procesnim ovlaštenjima. Po prirodi parnice stranke imaju suprostavljene interese, a oni su pokretač aktivnosti, jer su stranke motivisane uspjehom u parnici. Aktivno držanje stranaka je zahtjev kvalitetnog postupka, garancija ravnopravne borbe stranaka te faktor od značaja za pravilnu sudsку odluku.

Unatoč potrebi aktivnog držanja stranaka, one su često pasivne u mjeri da time usporavaju ili otežavaju postupak, čine ga skupljim, ugrožavaju prava protivne stranke te štete općem društvenom cilju pružanja sudske zaštite prava. S obzirom da se stranke ne mogu natjerati da budu aktivne, da bi se obezbjedilo takvo njihovo držanje u postupku ZPP je propisao određene posljedice pasivnog držanja stranke ili je presumirao volju pasivne stranke. Bitna uloga suda je u tome da blagovremeno prepozna pasivnost stranke ili zloupotrebu procesnih prava, te da raspoloživim procesnim sretstvima to spriječi ili, po potrebi, sankcioniše. Ono što zakon ne uspije preventivnim ili mjerama poticanja na aktivnost, to postiže sankcionisanjem pasivnosti u vidu propisivanja posljedica koje bitno slabe procesni položaj pasivnog parničara. Spoznaja stranke o tim negativnim posljedicama njene pasivnosti i želja da je te posljedice ne pogode je bitan poticajni faktor za aktivno držanje.

Stoga, na strankama je da odluče – da li se držati aktivno u postupku i time sebi otvoriti mogućnost za uspjeh u parnici ili se držati pasivno i time, gotovo izvjesno, izgubiti parnicu.

PROCEDURAL EFFECTS OF ACTIVE AND PASSIVE PARTICIPATION OF PARTIES TO PROCEEDINGS IN THE CIVIL LAWSUIT

SUMMARY

A beginning, progress and end of the civil lawsuit depend on participation of the parties to proceedings. Passive participation of the parties to proceedings, generally, influences the progress of the proceedings negatively, while active participation contributes to faster, more qualitative and economic providing of legal protection, which complies with the parties' interests, and with the social aim of court, legal protection. In this paper procedural advantages of active i.e. negative consequences of participation of the parties to proceedings have been analysed, measures which may be used to encourage the parties to proceedings to participate actively in the proceedings, as well as legal, theoretical attitudes and concrete legal solutions relating to the subject matter.

Key words: *procedural actions, active participation, passive participation, activity encouragement.*